

DAVID ALBAHARI

Irodalom mint inspiráció

1. Egykor valóban naivan hittem, hogy a rockzene és az irodalom között egyenlőségi jelet vonhatunk. Kiderült, hajaj, hogy az efféle leegyszerűsített egyenlőségjel előre kudarcra ítéltetett. Ugyanis a rock egy olyan halmaz, amely sokkal nagyobb számú elemet tartalmaz, mint az irodalom. Ezért mondhatjuk, hogy az irodalom, csupán az egyik olyan terület, amely a rockkal tartós, kétirányú kölcsönhatásban van: valamit adnak, valamit elvesznek.

2. Most már látom, hogy a rockról sok – a hatvanas évektől egészen máig publikáló – irodalmár (és általában művész) esetében csak mint az inspiráció lényegi formájáról beszélhetünk. Ugyanakkor a „rockirodalom” fogalma elméletileg tarthatatlan. Sem mint forma, sem mint tartalom, hanem csupán ama bizonyos „rocktudat”, a „rockkultúrához” való tartozás tudatának megnyilatkozási alakjaként létezhet. Viszont figyelembe véve a ténszerűséget, hogy e fogalmak rendkívül sokrétűek, a legkülönbébb szintekből állnak, könnyen belátható a precíz definiálás képtelensége. (Elég, ha a „hipitudat” a „punktudat”-tal összevetjük – a köztük tátongó szakadék kiegészíti és alátámasztja a fentieket).

3. Én a rockban megtaláltam a két fontos inspiratív elemet: a kódolás művészetét és a formaváltás állandó szükségletét. Mindkettő fellelhető az irodalomban (és általában a művészetben), ám a rockban – mint egy tömörített formában – könnyebben észrevehetőek. Például Nabokovnál mindkét elem fontos szerepet játszik (a *Sápadt tűz* [Pale Fire] c. regény ideális példa erre), viszont a rockban jobban kitűnik a hagyományos formákhoz való viszonzatérés állandó igénye. Az avantgárd nem végső szakítás a régivel, hanem a régi modellek újjáalakítása. A rockzenében a fejlődés sebességének és bizonyos irányok kiegészének köszönhetően előtérbe furakodik e folyamat jelentősége. Ugyanez vonatkozik a dekódolásra, ami a rock sikerének előfeltétele. Amennyiben a kódok, mint pl. a meghatározott kollektív tudatjegyek, egy bizonyos csoporthoz tartozás érzései, jól bele vannak szöve a rock szövetébe, az előadójuk, legyen szó egyénről vagy csoportról (mindegy), biztosan a siker útjára lépett. Az irodalmi műben nem léteznek kollektív kódok (kivéve a rendkívül primitív, politikai szinten), viszont a személyes kódolások a szerző ihletettségi forrásaként szolgálhatnak. Ez az eljárás semmi esetre sem növeli a mű értékét, mégis az igazi alkotói játékhoz közelíti az irodalmat, az „eszme és az üzenet” kényszerítő terhe nélkül. (Irodalmi példák: Joyce, Nabokov, J. Barth.)

4. Előbb vagy utóbb, korábban vagy később, az irodalom kritikusainak és teoretikusainak mégis szembesülniük kell a rockot és az irodalmat összekötő fogalmak precízebb definiálási szükségletével. Sok olyan szerzőt mondhatunk, akinek a művei közvetlenül a hatvanas és a hetvenes évek rock kultúrájából táplálkoznak – Peter Handke, Ian McEwan, Richard Brautigan, Michael Wilding, Ann Beatty, Thomas Pynchon, Davor Slamnig... – és amelyeket nem magyarázhatunk e kultúra alapfogalmainak ismerete nélkül. Néhányuk esetében – mint amilyen pl. Sam Sheppard – szinte nem is beszélhetünk más fogalomról. Sheppard drámái

nem pusztán a rockkultúra és -ikonográfia elemeiből épülnek fel: azok önmagukban is rocknak minősülnek, drámai formában. Az, hogy a rock az amerikai kultúra uralkodó formájává vált, lehetővé teszi e művek másként történő befogadását, miközben azok valójában csak a rock egyik formájának megtestesítői.

5. Végül azt kell mondanom, hogy az esetleges rockirodalom, sőt, azok a szerzők is, akik valamiféle rockszellemiségben alkotnak, sehogys egyeztethetők össze bizonyos földrajzi és szellemi területekkel (a hazaiakat is ide számolom). Ugyanis a sikeres rock a politikai kérdéseket s problémákat, csak és kizárólag globális szempontból érinti (a Föld szempontjából), mert a politikai kód univerzalizációja megfelelő popularitást biztosít számára. Azok a területek, ahol a globális kérdések elhalványulnak a helyiek előtt (függetlenül az okoktól), nem járulhatnak hozzá velőtrázóan a rockzene világfolyamataihoz. Ugyanez vonatkozik az irodalomra is. A végkövetkeztetés, remélem, világos.

6. Mégis egy valamiben biztos vagyok. Ahogyan az emberi történelem egy meghatározott időszakára a trubadúrok alapján emlékszünk, úgy fogjuk a huszadik század második felét a rock and roll idejének emlegetni. Mert a rock and roll sohasem fog meghalni.

Orcsik Roland fordítása

David Albahari kortárs szerb prózaíró. Főbb életrajzi jegyzeteit és a *Fossziliában* megjelent további műveit lásd a 2003/3-4-es számban. A mostani írás alapjául szolgált: D. A.: *Literatura kao inspiracija* (In: *Uhvati ritam*, Vál. és szerk. David Albahari és Mihajlo Pantić, Polja, Novi Sad, 1990)